

ใช้ตราแผ่นดิน

ร.ศ. ๑๐๘^๑

มีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ ดำรัสสั่งว่า ด้วยทรงพระราชดำริว่า พระราช
ลัญจกรสำหรับแผ่นดินมีอยู่หลายชนิด แต่ที่คงใช้อยู่ นั้น คือ พระราชลัญจกรไอยราพตและพระครุฑ
พำห์ และมีพระราชลัญจกรพิเศษเป็นที่หมายสำหรับพระบรมราชวงศ์ปัจจุบันนี้เป็นรูปจักร รูปตรี
และพระราชลัญจกรประจำรัชกาล ซึ่งผลัดเปลี่ยนทุกรัฐกาลมีปรากฏที่ใช้ในเงินพดด้วงบาท คือ มีรูป
จักรดวงหนึ่ง ตราประจำรัชกาลอีกดวงหนึ่ง ตราประจำรัชกาลที่ ๑ เป็นรูปประทุมอุณาโลม รัชกาลที่
๒ เป็นรูปครุฑ รัชกาลที่ ๓ เป็นรูปปราสาท รัชกาลที่ ๔ เป็นรูปมงกุฎ แต่ตรารูปจักรนั้น หาได้เปลี่ยน
ตามรัชกาลไม่ คงใช้ในเงินตราเสมอมา ด้วยเป็นพระราชลัญจกร สำหรับพระบรมราชวงศ์ซึ่งปกครอง
รัฐสืบมาจนตลอดอยู่ และเมื่อในรัชกาลที่ ๔ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ตั้งโรงษาปณ์สิทธิการขึ้นทำ
เงินเหรียญบาทแทนเงินพดด้วง พระราชลัญจกรที่หมายใช้ในเงินเหรียญนั้น หน้าหนึ่งก็ยังมีรูปจักรอยู่
เหมือนกัน เดิมขึ้นแต่รูปข้างเผือกที่ตรงกลาง อีกหน้าหนึ่งเป็นรูปพระมหามงกุฎ มีเครื่องสูงสองข้าง
หมายประจำรัชกาลใช้มาจนตลอดรัชกาลนั้น รูปที่หมายเป็นพระราชลัญจกร สำหรับแผ่นดินก็ดี
สำหรับพระบรมราชวงศ์ในปัจจุบันนี้ก็ดี สำหรับประจำรัชกาลทุกรัฐกาลมาก็ดี ก็ย่อมเป็นที่เคารพนับ
ถือว่าเป็นของสูง ไม่มีผู้หนึ่งผู้ใดจะบังอาจทำใช้เทียมได้ ในรัชกาลที่ ๔ นั้น เมื่อได้ตั้งตำแหน่งทูตและ
กงสุลสยาม รักษาผลประโยชน์ราชการฝ่ายสยาม ประจำอยู่ในมหานครฝ่ายตะวันตกก็ได้โปรดเกล้าฯ
ให้เจ้าพนักงานแกะดวงตราตำแหน่งราชทูต และกงสุลซึ่งประจำราชการอยู่ในมหานครที่มีทางพระ
ราชไมตรีพระราชทานให้ถือตามตำแหน่งราชการทูต และกงสุลนั้นเป็นรูปข้างเผือก หลังข้างมีรูปพระ
มหามงกุฎ พานพระมหากฐินรอง มีเครื่องสูงสองข้างบ้าง มีธงสองข้างบ้าง ที่เป็นกงสุลซึ่งอยู่ประจำ
เมืองท่าที่ขึ้นในมหานครนั้น ไม่สู้จะสำคัญ ก็ยกรูปพระมหามงกุฎออกเสีย คงอยู่แต่รูปข้างเผือก และมี
อักษรจารึกบอกตามตำแหน่งทูตหรือกงสุลซึ่งตั้งประจำ ณ สถานที่นั้น พระราชทานพระบรมรา
ชานุญาตเป็นแบบลงที่เจ้าพนักงานในตำแหน่งราชการ ได้ใช้รูปพระมหามงกุฎในดวงตราตำแหน่งได้
ด้วยรูปพระมหามงกุฎนั้น มิใช่จำเพาะแต่เป็นที่หมายประจำรัชกาลที่ ๔ อย่างเดียวเป็นเครื่องหมาย
สูงสุดของประเทศที่มีพระเจ้าแผ่นดิน ผ่านพิภพเป็นเอกราชด้วย ฝ่ายกรมทหารบกทหารเรือซึ่งทรง
พระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้จัดตั้งขึ้นเป็นเจ้าพนักงานสำหรับราชการเหมือนกันจึงได้รับพระบรมรา
ชานุญาต ให้เครื่องหมายซึ่งเป็นพระราชลัญจกรสำหรับแผ่นดิน สำหรับพระบรมราชวงศ์ สำหรับ
ประจำรัชกาลมาทำเป็นเครื่องประดับยศ มีหน้าหมวกพุ่มพุ่มคลุมกระบี่ สีสะเข้มขัดเป็นต้น ฝ่ายเจ้า
พนักงานพลเรือนนั้นเล่า จะใช้ที่หมายพระราชลัญจกรสำหรับแผ่นดินเป็นเครื่องประดับได้ก็จำเพาะ
แต่สิ่งที่ได้รับพระราชทาน มีเครื่องอิสริยาภรณ์และมาลาเป็นต้น และมีชนอีกจำพวกหนึ่ง ซึ่งตั้งการ
เป็นช่างฝีมือต่าง ๆ เมื่อทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ตั้งเป็นช่างหลวงแล้ว ก็ได้รับพระบรมราชานุญาต
ใช้พระราชลัญจกรสำหรับแผ่นดิน และประจำรัชกาลให้เป็นเกียรติยศ มีช่างทองและช่างถ่ายรูปเป็น
ต้น ตราแผ่นดินซึ่งพระราชทานพระบรมราชานุญาต ให้นายช่างได้ใช้นี้ก็เพื่อเป็นเกียรติยศอย่างเดียว
หาได้ให้ใช้เป็นดวงตราหมายยี่ห้อการค้าขาย สำหรับห้างและร้านนั้นไม่ และเครื่องภาชนะทั้งปวงที่มี

รูปหมายพระราชลัญจกร สำหรับแผ่นดิน สำหรับพระบรมราชวงศ์กิติ สำหรับประจำรัชกาลกิติ ก็ล้วนเป็นของหลวงใช้ในราชการทั้งสิ้น ครั้นมาในแผ่นดินปัจจุบันนี้ พระราชลัญจกรประจำรัชกาลเป็นรูปจุลมงกุฏ จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้รวบรวมที่หมายเครื่องขัตติยราชอิสริยยศ สำหรับพระมหากษัตริย์ และพระราชลัญจกรสำหรับแผ่นดิน และสำหรับพระบรมราชวงศ์ทั้งตราหลวงสำหรับตำแหน่งราชการรวมประดับร้อยกรองขึ้นเป็นตราแผ่นดิน มีรูปพระมหาพิชัยมงกุฏ จักร ตรีโล่ มีรูปช้างไอยราพต ช้างเผือก กฤษ พระสังวาลนพรัตนราชวราภรณ์ พระสังวาลเครื่องอิสริยาภรณ์ จุลจอมเกล้า และเครื่องสูงเจ็ดชั้นมีราชสีห์คชสีห์ประคอง คาถาภาษิตด้วยเป็นสำคัญ รวมเป็นตราแผ่นดินอย่างน้อยและอย่างใหญ่ เติมฉลองพระองค์ครุยและเครื่องเบญจราชกกุธภัณฑ์เข้าอีก สำหรับใช้ในราชการทั่วไป ผิดกันก็แต่มีอักษรบอกตำแหน่งราชการเท่านั้น ตามธรรมเนียมที่เจ้าพนักงานได้ใช้ตราพระมหามงกุฎมาแต่รัชกาลที่ ๔ แล้ว และโปรดเกล้าฯ ให้มีพระราชลัญจกร พระบรมราชโองการ แก้วไขของเก่าขึ้นอีกดวงหนึ่ง มีเครื่องเบญจราชกกุธภัณฑ์นพปฎลเศวตฉัตรและอักษรขอมย่อจารึกว่า พระบรมราชโองการ เป็นพระราชลัญจกรสำหรับพระเจ้าแผ่นดินอย่างเดียวพนักงานอื่นจะใช้พระราชลัญจกรนี้ในราชการไม่ได้ และมีที่หมายเป็นอักษรย่อ พระนามาภิไธย ส.พ.ป.ม.จ. ๕ หรือ จ.ป.ร.สามอักษรเป็นอักษรไขว้กันบ้างลอยตัวบ้าง มีจุลมงกุฎบ้าง ใช้เป็นเครื่องประดับในข้าราชการฝ่ายทหารพลเรือน และเป็นของสำหรับพระราชทานบ้าง ดวงตราที่หมายเป็นพระราชลัญจกรสำหรับแผ่นดินสำหรับพระบรมราชวงศ์ สำหรับรัชกาลดังกล่าวมาข้างบนนี้ ก็มีแต่ใช้ในราชการหรือผู้ที่ได้รับพระบรมราชานุญาตเท่านั้น แต่บัดนี้ได้ทรงทราบใต้ฝ่าละอองธุลีพระบาท ว่าลูกค้าทำและสั่งตราแผ่นดินเข้ามาจำหน่ายซื้อขายใช้สอย ไม่เฉพาะแต่ใช้ในราชการอย่างเดียว ผู้ที่ไม่เป็นราชการก็ใช้เพื่อทั่วไป ที่สุดจนลงทำตรายี่ห้อการค้าขายสำหรับห้าง สำหรับร้านก็มีที่มีได้รับพระบรมราชานุญาตให้ใช้ เป็นการมิถูกต้องตามพระราชประเพณี ดูไม่สมควรเลย เพราะเป็นการพินเผื่อเหลือที่จะกำหนดสังเกตได้ว่า ดวงตราที่ใช้ในราชการ และมีใช้ราชการ และเป็นเหตุให้เสื่อมถอยพระเกียรติคุณและพระเกียรติยศ ของผู้ที่ได้รับพระราชทานพระบรมราชานุญาตให้ใช้ ในดวงตราแผ่นดินนั้นไป จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ตราพระราชบัญญัตินี้ไว้ให้ทราบทั่วกันว่า

ข้อ ๑ ให้เสนาบดีว่าการกรมวังเป็นเจ้าพนักงานรักษากร ที่จะใช้ดวงตราแผ่นดิน สืบไปเป็นผู้ที่จะรับการ ขอพระบรมราชานุญาตใช้ตราแผ่นดิน และเป็นผู้นำความขึ้นกราบบังคมทูล พระกรุณา ได้รับพระบรมราชานุญาตแล้ว เป็นผู้ที่จะออกอนุญาตให้ใช้ตราแผ่นดิน แก่ผู้ที่ขอใช้และ จดทะเบียนบัญชีชื่อผู้ที่ขออนุญาต และรูปดวงตราแผ่นดินที่จะใช้ชนิดนั้น อย่างนั้นไว้ให้ถูกต้องเป็นแบบแผนสืบไป

ข้อ ๒ ให้บรรดากรมและกระทรวงต่าง ๆ ที่ประสงค์จะใช้ตราแผ่นดินในตำแหน่ง ราชการกิติ หรือจะใช้เป็นเครื่องประดับยศเป็นที่หมายสำหรับบอกหมู่คณะในราชการ ดังเครื่องยศ ทหาร หรือพลเรือนกิติ ที่มีอยู่แล้วหรือจะทำขึ้นใหม่ก็ให้เขียนรูปลวดลาย หรือตัวอย่างส่งมายังกรมวัง เพื่อจะได้รับพระบรมราชานุญาตให้ใช้ในราชการตำแหน่งนั้นกรมนั้นสืบไป และผู้ที่ได้รับตราตั้งเป็น นายช่างหลวง ที่ปรารถนาจะใช้ดวงตราแผ่นดินให้เป็นเกียรติยศ ก็ให้ขออนุญาตต่อเสนาบดีว่าการ กรมวัง เมื่อได้รับอนุญาตคำสั่งเป็นสำคัญแล้ว จึงให้ใช้ตราแผ่นดินนั้นได้

ข้อ ๓ ดวงตราซึ่งเป็นรูปหมายพระราชลัญจกรพระบรมราชโองการนั้น เป็นของห้ามขาดมิให้ผู้หนึ่งผู้ใดเอาไปใช้เป็นเครื่องหมาย และเกียรติยศ หรืออย่างหนึ่งอย่างใดเป็นอันขาด พระราชลัญจกรสำหรับพระบรมราชวงศ์ ซึ่งเป็นรูปดวงจักรเปล้ากัณฑ์ จักรกับตรีศูลไขว้กันกัณฑ์ และพระราชลัญจกรประจำรัชกาลทั้ง ๕ รัชกาลกัณฑ์ พระราชลัญจกรเหล่านี้ ห้ามมิให้ผู้หนึ่งผู้ใดใช้เว้นไว้แต่พระบรมวงศานุวงศ์ ที่เนื่องอยู่ในรัชกาลนั้น ๆ จึงจะใช้ในดวงตราสำหรับพระองค์ได้แต่ให้ขอพระบรมราชานุญาตเสียก่อน

ข้อ ๔ ตราแผ่นดินอย่างน้อย ซึ่งมีรูปพระมหาพิชัยมงกุฏ จักร ตรี โล่ กลางมีรูปช้างไอยราพตสามเศียร ช้างเผือก กฤษ พระสังวาลนพรัตนราชวรารณ และพระสังวาลเครื่องอิสริยาภรณ์ จุลจอมเกล้า และเครื่องสูง ๗ ชั้น มีราชสีห์ คชสีห์ ประคองและคาถาภาษิตด้วยเป็นสำคัญกัณฑ์ และตราแผ่นดินอย่างใหญ่ ซึ่งเต็มฉลองพระองค์ครุย และเครื่องเบญจราชกกุธภัณฑ์กัณฑ์ จะใช้ได้ก็แต่ในราชการ หรือผู้ที่ได้รับพระบรมราชานุญาตเป็นการพิเศษอย่างเดียว ที่ไม่ใช่ราชการและไม่ได้รับพระบรมราชานุญาตแล้ว ห้ามมิให้ผู้หนึ่งผู้ใดที่เป็นเอกชนใช้เป็นอันขาด

ข้อ ๕ ดวงตราแผ่นดินที่เป็นรูปไอยราพต มีบุษบกและเครื่องสูงด้วยกัณฑ์ มีแต่รูปไอยราพต ช้างสามเศียรเปล้ากัณฑ์ โล่เปล้ามีแต่รูปไอยราพตอยู่กลางช้างเผือกอยู่ข้างหนึ่ง กฤษข้างหนึ่งกัณฑ์ และดวงตราแผ่นดินซึ่งไปใช้เป็นเครื่องหมายในเครื่องอิสริยาภรณ์ จุลจอมเกล้า ช้างเผือก และมงกุฏสยาม พร้อมทั้งสังวาลด้วยนี้ ห้ามมิให้ผู้หนึ่งผู้ใดเอาไปทำลวดลายใช้ในเครื่องภาชนะ หรือหมายเป็นตราหย่อนการค้าขายสิ่งหนึ่งสิ่งใดเป็นอันขาด ผู้ที่ได้รับพระราชทานเครื่องอิสริยาภรณ์ทั้งสามอย่างดังกล่าวมานี้ ประการนี้จะใช้ดวงตราเครื่องอิสริยาภรณ์ ที่ตัวได้รับพระราชทานใช้ในตราสำหรับตัวแล้ว ก็ต้องขออนุญาตต่อเสนาบดีว่าการกรมวังก่อน เมื่อได้รับอนุญาตแล้ว จึงให้ใช้ในดวงตราสำหรับตนได้

ข้อ ๖ ดวงตราที่เป็นเครื่องหมายพระราชลัญจกรสำหรับแผ่นดินกัณฑ์ สำหรับพระบรมราชวงศ์ปัจจุบันนี้กัณฑ์ สำหรับพระราชลัญจกรประจำรัชกาลทั้ง ๕ รัชกาลกัณฑ์ อักษร ส.พ.ป.ม.จ.๕ หรือ จ.ป.ร. ซึ่งเป็นที่หมายพระนามาภิไธยกัณฑ์ ห้ามมิให้ผู้หนึ่งผู้ใดเอาไปใช้ติดประดับเป็นที่หมายในเครื่องภาชนะใช้สอยสำหรับตัวเป็นอันขาด ใช้ได้ก็เป็นของหลวงสำหรับราชการ หรือเป็นของที่ได้รับพระราชทานอย่างเดียว

ข้อ ๗ ให้เจ้าพนักงานกรมศุลกากรทั้งในกรุงเทพฯ และหัวเมือง ระวางตรวจตรารักษาการ บรรดาถูกค้าที่บรรทุกสิ่งของเข้ามาจำหน่ายซื้อขายที่ในกรุงเทพฯ และหัวเมือง ถ้าเห็นสินค้าสิ่งใดใช้ตราแผ่นดินดังที่กล่าวมาในข้อข้างบนนั้นเป็นยี่ห้อหมายการค้าขายและเป็นสิ่งของมิใช่สั่งเข้ามาใช้ในราชการ เป็นสินค้าขายในท้องตลาดแล้วก็ให้ยึดของสิ่งนั้น ซึ่งมีตราแผ่นดินไว้ให้เจ้าของผู้บรรทุกเข้ามา ทำลายตราแผ่นดินที่เป็นยี่ห้อเครื่องหมายการค้าขายเสียให้สิ้นลวดลายก่อนแล้ว จึงอนุญาตให้รับไปหรือมิฉะนั้นก็ให้บรรทุกกลับออกไปเสีย ออ่ายอมปล่อยให้ไปจำหน่ายซื้อขายได้ต่อไป เว้นไว้แต่เจ้าของผู้ส่งมาได้รับพระบรมราชานุญาตเป็นการพิเศษ มีสิ่งสำคัญอย่างเดียวกันจึงให้อนุญาตได้

ข้อ ๘ ลูกค้านิชซึ่งตั้งห้างร้านทำการค้าขายปรารถนาจะใช้ตราแผ่นดิน ปิดสิ่งของ
ที่ตนส่งเข้ามาขาย เพื่อการเคารพนับถือหรือเป็นเกียรติยศก็ดี ให้บอกขออนุญาตต่อเจ้าพนักงานกรม
ศุลกากรก่อน ส่งตัวอย่างตราแผ่นดินที่จะใช้ไว้ด้วย ให้เจ้าพนักงานกรมศุลกากรแจ้งความมายังเจ้า
พนักงาน กรมวังให้ทราบตามลูกค้าที่ปรารถนาจะขอใช้ตราแผ่นดินนั้น เมื่อได้รับอนุญาต ส่งจากเจ้า
พนักงานกรมวังแล้ว จึงให้อนุญาตยอมให้ลูกค้าที่xonนั้นใช้ตราแผ่นดินได้ตามประสงค์

ข้อ ๙ ให้เจ้ากรมกองตระเวนชายขวาในกรมพระนครบาล และกรมการผู้ใหญ่ในหัว
เมือง คอยระวังตรวจตราตามท้องตลาดและห้างร้านทั้งปวง ห้ามอย่าให้ลูกค้าซื้อขายใช้สอยสิ่งของซึ่ง
มีตราแผ่นดิน ที่มีใช้เป็นของสำหรับใช้ราชการหรือที่เจ้าพนักงานอนุญาตให้ทำหรือสั่งตั้งเป็นร้าน
สำหรับกระทรงนั้น ถ้าพบปะสิ่งของที่มีตราแผ่นดินซึ่งซื้อขายใช้สอยตามห้างตามร้านตามบ้านตาม
เรือน ที่มีได้รับอนุญาต หรือเป็นของใช้ราชการหรือของที่ได้รับพระราชทานแล้ว ก็ให้บอกให้เจ้าของ
ทำลายดวงตราแผ่นดินนั้นเสีย และห้ามอย่าให้ซื้อขายใช้สอยสืบไป

ข้อ ๑๐ พระราชบัญญัตินี้ให้ใช้ได้ตั้งแต่วันที่ ๑ เดือนกันยายน รัตนโกสินทร์ศก
๑๐๘ สืบไป ให้เจ้าพนักงานผู้รักษาหน้าที่และผู้ที่เกี่ยวข้องจะใช้รูปหมายลายแผ่นดิน ประพฤติตาม
ประกาศนี้จึงทุกประการ

ประกาศไปแต่พระที่นั่งจักรีมหาปราสาท วันที่ ๒๐ เมษายน รตนโกสินทร์ศก ๑๐๘
เป็นปีที่ ๒๒ หรือวันที่ ๗๔๖๗ ในรัชกาลปัจจุบันนี้

กุมภาพันธ์ ๒๕๕๔